

Catholica. Primum est dolor de peccatis omnibus contra Deum commissis. Alterum est propositum vitandi omnem ipsius offensam & servandi, per omnia cuncta, divina mandata. Et qui se certo noverint hoc animo esse, ut supra modum dolent de omnibus offensis, quas contra Deum admiserint, & eas in posterum, non obstantibus quibuscumque incommodis & periculis, quanta maxima poterint cura & diligentia, cupiant vitare, probabilissimam sane sue justificationis conjecturam habent, & toto pectore totisque precordiis, de tanto & tam præcellenti beneficio, possunt intra se merito exultare. Sunt etiam signa gratiæ inherens contemptus mundi & omnium rerum terrenarum, desiderium patriæ cælestis, libenter audire verbum Dei, delectari in rebus divinis, prompta voluntas ad executionem mandatorum Dei, nullum habere remorsum conscientie peccati mortalis, timor offendendi Deum. Verum hæc omnia non sunt adeo certa signa justificationis, ut habens illa, non possit decipi, iudicando se esse iustum; quia cum illis omnibus potest habere aliquod peccatum mortale latens. Sunt tamen signa efficacissima ad causandum (ut dixi) probabilem opinionem, aut certitudinem moralem de propria justificatione. Et hæc certitudo moralis est, quæ hominem non mediocriter consolari potest. Hæc est illud testimonium conscientie, in quo, juxta Pauli sententiam, (2. Cor. 1.) non inaniter gloriantur & lætari possunt. Ideo Chrysostomus homilia sexta, super posteriorem epistolam ad Corinthios, ait: „Quando damnare non potest conscientia nostra, quasi factus improbus à recto discesserimus, etiam si innumeram passimur acerba, etiam si undique feriamur, ac periclitemur, sufficit nobis ad solatium, immo non tantum ad solatium, sufficit nobis pura conscientia, verum etiam in hoc, ut coronemur dum præbet nobis testimonium, quod nihil commissimus mali, sed juxta Dei placitum hæc perpetuam ob virtutem, ob Philosophiam, ob multorum salutem. Hæc Chrysostomus. In quibus verbis id annotandum est, quod solum dixit, nos habere solatium & consolationem, ex testimonio nostræ conscientie, & non plenam certitudinem, argue securitatem. Sed ne ex hoc solatio & testimonio conscientie quis superbiat, & majorem quam decet capiat gloriam, audiat quid beatus Bernardus dicat libro secundo de consideratione ad Eugenium: „Volo (inquit ille) gloriari testimonio conscientie, sed non minus, ut eodem ipso humiliaris. Rara vox, nihil mihi conscius sum. Cautior in bonis ambulans, si & mala non lateant. Quamobrem, ut dixi, noveris te, ut inter angustias, quæ non desunt, fruaris conscientie bono. Magis autem, ut scias, quid desit tibi. Nam cui non desit? Omnia illi desunt, qui nihil sibi deesse putat.“ Hæc ille. Secundo contra nos argumentatur per illud quod habetur in symbolo Apostolorum, remissionem peccatorum. Ex quibus verbis illi colligere volunt, quod quilibet à Sacerdote absolutus, tenetur credere remissa sibi esse peccata. Sed hæc nihil nos movent, quia nos faremur remissionem peccatorum dari per absolutionem Sacerdotis, & omnes teneri ad credendum talem remissionem dari, si adsint reliqua omnia, quæ sunt necessaria ad talem remissionem impetrandam. Nemo tamen potest certo scire illa omnia adesse, quia nemo potest certo scire, quod se bene præparavit, integre scrutando suam conscientiam, ut de omnibus perfecte doleret, neque etiam potest, sibi certo constare de intentione sacerdotis, quæ semper est necessaria ad cujuslibet Sacra-

menti administrationem. Et propter hanc causam adultus qui ad baptismum accedit, quamvis certo sciat, se dolere de peccatis, non tamen potest certo scire se esse in gratia, quia non potest illi certo constare de intentione baptizantis. Tercio nobis objicit illud Apostoli (1. Cor. 2.) Nos autem non spiritum hujus mundi accipimus, sed spiritum, qui ex Deo est, ut sciamus, quæ à Deo donata sunt nobis. Ex quibus verbis hostes nostri colligere nituntur Apostolos per solam Spiritus Sancti infusionem, & non per aliquam specialem revelationem, cognovisse, dona Dei illis collata, & inde colligunt omnibus iustis, hoc esse concessum, ut cognoscant dona Dei, inter quæ numeratur gratia. Et confirmant, quia nisi hoc esset illis concessum, non possent Deo gratias agere, ut debent, pro beneficiis quæ à Deo receperunt. Sed isti argumentatores in multis decipiuntur, sic argumentantes. Primo, quia illic Apostolus, ut ex serie literæ constat, non loquitur de donis specialibus, quæ aliquibus hominibus Deus peculiariter concedit, sed de beneficiis communibus quæ Deus toti generi humano concessit, qualia sunt redemptio, doctrina fidei, sacramenta per quæ possumus justificari. Hæc autem omnia omnes iusti, immo etiam omnes fideles certo sciunt per donum fidei, quæ à Deo acceperunt. Et quod de hujusmodi donis loquatur in eo loco Paulus, verba quæ sequuntur aperte demonstrant. Nam post illa verba supra citata, statim hæc addit: Quæ et loquimur non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus. At Paulus & cæteri Apostoli commilitones illius, non prædicabant propriam alicujus hominis justificationem, aut alia peculiaria hominis dona, sed communia illa, quæ supra numeravimus. Deinde, decipiuntur in qualitate noveritæ, quam putant esse necessariam. Quod enim objiciunt, non posse hominem Deo gratias agere, ut debet, pro beneficiis receptis, si illa non agnoscit, recte quidem id dicunt, & nos fatemur; sed satis est ad reddendas gratias, cognoscere illa dona per probabilem opinionem de illis habitam, & non est necessaria ad hoc certitudo fidei. Et de ista cognitione intelligendum est, etiam illud quod idem Apostolus, in eodem loco ait, Quis scit hominum, quæ sunt in homine, nisi spiritus hominis qui est in homine? Nam est actus interioris nostre anime certo & evidenter cognoscimus, non tamen ita cognoscimus habitus interiores, sed solum illos cognoscimus per conjecturas, & probabili quadam opinione. Quarto nobis objicit illud Joannis ex prima sua Canonica Epistola (cap. 3.) Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, et quicquid petierimus accipiemus ab eo, quoniam mandata eius custodivimus, et ea quæ sunt placita coram eo, facimus. Ex istis verbis putant hostes nostri se convincere certitudinem gratiæ, & sufficientem testimonium ad illam, esse carere remorsu conscientie, & ex illa pace conscientie oritur custodiam mandatorum Dei. Sed nihil minus dicit in illo loco Joannes: quoniam in illis verbis non dixit Joannes, nos habere certitudinem, si cor nostrum non reprehenderit nos: sed dixit nos habere fiduciam. At fiducia longissime distat à certitudine, quoniam certitudo, ut in principio diximus, pertinet ad intellectum, fiducia vero pertinet ad voluntatem. Ad habendum autem hanc fiduciam impetrandi à Deo quæ petierimus, satis est probabilis quadam persuasio, quod sumus Deo grati, & quæ placita sunt ei, facimus. Quæ persuasio inde nascitur, quod mandata illius custodimus, & de nullo peccato

cato accusat nos conscientia nostra. Quinto nobis objicit illud Joannis ex eodem loco: Scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Translatio autem de morte ad vitam fit per justificationem, quoniam peccatum est mors, & gratia est vita anime, & inde sequitur, ut translatio de morte ad vitam, sit translatio de peccato ad gratiam. Cum igitur Joannes dicat, nos scire hanc translationem, videtur inde colligi, nos etiam scire, quando sumus in gratia. Sed hoc argumentum in multis deficit. Primo, enim procedit ex sensu mystico, qui parum validus est ad probandum aliquod dogma. Nam peccatum intelligere per nomen mortis, & gratiam per nomen vite, sensus est mysticus, qui male huic loco convenit, & est, nimirum ab illa litera alienus. Nam Joannes illo loco de vera morte corporali loquebatur, & de vita æterna, ad quam iusti transferuntur, cum ex hoc mundo exeunt. Deinde erratum est in argumento, putando quod per illud verbum, scimus, quod positum est in littera Joannis, significatur notitia evidens, & qualis est illa quæ habetur per syllogismum demonstrativum, aut per intuitionem alicujus rei præsentis. Sæpe enim scire dicimus, ea de quibus solum habemus fidem divinam, aut fidem humanam, aut probabilem opinionem. Nam Petrus ad populum Judæorum loquens, dixit: (Act. 2.) Certissime sciat omnis domus Israel, quia et Dominum eum, et Christum fecit Deus: hunc Israhel quem vos crucifixistis. In quibus verbis constat positum esse, scire, pro credere. Et Joannes in eadem epistola, & in eodem capite, unde prima verba desumpta sunt, usurpat sæpe hoc verbum, scire, pro credere. Scimus (inquit ille) quoniam cum pepererit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Et iterum: Et scitis quoniam omnis homicida, non habet vitam æternam in se manentem. In his duobus locis constat scientiam capi pro fide divina, quæ credimus omne revelatum à Deo esse verum. Et juxta hanc significationem accipiendum est, illud verbum in loco prius citato, ubi Joannes dixit: Scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Credunt enim iusti se transferendos esse per mortem hujus corporis ad vitam æternam, dummodo vere diligant Deum: Nam illa vox, quoniam, illo loco valet tantum, ac si dixisset, dummodo, aut si. Et quia firmissime illud credunt & sperant, possunt propter certitudinem, præteritum pro futuro, translati sumus, pro transferemur. Hoc enim sæpissime contingit in facta scriptura, ut constat ex multis locis ejus. In omnem terram (inquit David) erivit sonus eorum. Et iterum in alio Psalmo: Erigisti animam meam ex loco inferiori. Et iterum: Factus sum sicut homo, sine auditorio inter mortuos liber. In his omnibus locis, & in multis aliis, positum est præteritum pro futuro, propter certitudinem rei venturæ, quæ pro tam certa habetur, ac si jam præterisset. Et hoc idem fecit Joannes in loco prædicto. Sexto nobis objicit Lutherani illud Pauli ex epistola ad Romanos: (cap. 4.) Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini, non ei qui ex lege est solum, sed et ei qui ex fide est Abraham, qui est pater omnium nostrorum. Ex isto loco putat Philippus Melancton se triumphare de nobis, quoniam dicit ille, Paulum in illis verbis docuisse, nos iustos esse, ideo ex sola fide, ut possumus esse certi de remissione peccatorum nostrorum, quæ Deus nobis promittit. Sed certe Philippus nimium detorquet verba Pauli, (Rom. 9.) in sensum alienum. Nam Paulus illo loco, non loquitur

de promissione remissionis peccatorum, sed de promissione incarnationis Filii Dei, qui assumpturus erat carnem ex semine Abraham, & ad hanc finem dedit aliam promissionem de filio, quem paritura erat illi Sara. De hac secunda promissione dicit Paulus in eadem epistola. Promissionis enim verbum hoc est, secundum hoc tempus veniat, & erit Sara filius. Propriet has duas promissiones dicit Paulus in alia epistola: (Galat. 3.) Abraham dicitur promissiones. Hæc promissio incarnationis Filii Dei fuit data Abraham ante legem, & ideo dicit Paulus, quod non per legem fuit data promissio Abraham, aut semini ejus, quia si per legem esset data, intelligeretur, quod solis Judæis ex semine Abraham secundum carnem promitteretur Christus; dicit ergo Paulus promissionem illam, ideo propter fidem Abraham datam esse, ut possit prodesse omni credenti in Christo, sive Judæo, sive Gentili; quoniam omnes hi sunt veri filii Abraham, & verum semen illius secundum spiritum. Hæc autem promissio facta est firma & certa non propter opera nostra, sed per solam gratiam Dei. Et hanc esse verum Pauli sensum, constat ex commentariis omnium factorum Doctorum, & potissimum ex Anselmo qui illum Pauli locum melius, meo quidem iudicio, interpretatur, sic inquit: Non enim firmi est, sed potius incerta, firma & irrita, nisi ipse per gratiam suam impleverit eam, ideo non de nostræ voluntatis potestate, sed de sua prædestinatione promissit. Promissit enim quod ipse faceretur, non quod homines. Quia efficiantur homines bona quæ pertinent ad colendum Deum, ipse facit, ut illi faciant, quæ præcepit: non illi faciunt, ut ipse faciat, quod promissit. Alioquin, ut Dei promissa compleantur, non in Dei, sed in hominum potestate est, & quod à Domino promissum est ipsis, reditur Abraham. Sed non ita fieri potest: per gratiam ergo Dei, gratuito munere nobis concessam, impletur ejus promissa, dum per donum suæ gratiæ facit, ut credamus & bene operemur, sicque hæredes efficiamur. Firma sit promissio omni semini Abraham, id est, non patri seminis, sed omni semini. Volebant enim Judæi, ut quantum ad eos, firma esset: & quantum ad gentiles, cassi. Sed non ita Deus promissit, eum diceret, in semine tuo benedicentur omnes gentes. Firma sit omni semini, id est, omni populo fidelium imitatorum Abraham. Hæc tamen Anselmus. Ex cuius verbis apertissimè constat Lutheranos perperam interpretari verba Pauli, & in alienum sensum illa detorquere. Septimo nobis objicit illud Joannis in Apocalypsi: (cap. 2.) Vincenti dabo manna absconditum, et dabo illi calculum candidum, et in calculo nomen novum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit. Ex isto loco quidam ex Catholicis, qui in Concilio Tridentino contendeant, pro possibili certitudine gratiæ nitebatur convincere illam, & se in hac causa triumphare putabat. Sed certe nimius affectus suæ opinionis illum decipiebat. Nam cum verba illa Joannis sint nimium obscura, & quæ non facile ab omnibus intelliguntur, non deberent sumi ad probandum aliquod dogma, præsertim cum de illorum intelligentia non conveniat inter omnes sacros Doctores. Et quod magis miror de hoc argumentatore est, quod nullus ex sacris Doctoribus qui illum locum interpretantur, favet sententiæ illius; ita ut dicat per manna intelligi gratiam, aut justificationem, & rarus est qui dicat per nomen novum inte illi appellatio nem veri Christiani, aut veri filii Dei adoptivi. Nam fere omnes interpretantur de premio cælestis patriæ, in fa-

tura vita recipiendo. Beatus Ambrosius in Commentariis super Apocalypsim, quæ nunc primum industria & opera Cuthberi Toasfalli Dunelmensis Episcopi in lucem prodierunt, duas reddit illis verbis Joannis expositiones, & in nulla illarum dicit, per nomen novum debere intelligi appellationem veri Christiani: sed in prima expositione dicit per nomen novum intelligi nomen Christi, & hoc dicit neminem scire, nisi qui accipit, juxta illud ejusdem Joannis in alio loco: (1. 2.) *Qui dicit se nosse Deum, & mandata ejus non custodit, hic mendax est.* Ex hac expositione consentit Beda super Apocalypsim. In altera expositione dicit Ambrosius per nomen novum significari beatitudinem patriæ cœlestis, & hoc nomen nullus scit, nisi qui accipit. Quia, ut inquit ille, quanta sit illa cœlestis beatitudo, nullus scire prævaler, nisi qui ad hanc pervenire meruit, sicut dicit Esaias Propheta: (cap. 64.) *Oculus non vidit, Deus absque te, quæ præparasti expectantibus te.* Hæc Ambrosius. Et hanc posterioriorem interpretationem amplexatur Gregorius, libro 28. Moral. cap. 2. Alia argumenta contra nos sunt pro certitudine gratiæ, sed ut prolixitatem evitem, ea omnia omittere decrevi, præsertim quod illis omnibus facile responderi potest per illa quæ hæcenus à nobis dicta sunt. Contra hanc hæresim post datam definitionem Concilii Tridentini scripsere duo viri docti Hispani, quorum primus dicitur Dominicus de Soto ex ordine fratrum Prædicatorum, & is composuit opus quoddam de natura & gratia tribus partium libris, in quorum tertio contra hanc hæresim disputat. Alter est Andreas de Vega, ordinis Minorum, qui scripsit opus magnum pro defensione & expositione Tridentini decreti de justificatione hominis, & in hujus operis libro nono satis diffuse, & copiose de hac re differit.

HÆRETICUS.

Verunt quidam adeo dementes, ut dicerent omnes hæreticos bene sentire: quam sententiam (ut Philaster ait) asseruerunt quidam dicti Rethorii. Verum hæc asserio adeo rationi repugnat, ut Augustinus in lib. de hæresibus, cap. 72. videatur impossibile, ut aliquis suæ mentis, compos hoc sentire possit. Cum enim plures sint hæreses ex diametro pugnantes, non est possibile, ut utraque earum credatur esse vera, non certe magis quam credere duo contradictoria simul vera. Quapropter non est, quod adversus hanc demenciam pugnemus. Sola narratione eam expugnasse credimus, quoniam seipsam expugnat.

Secunda est hæresis, quæ docet hæreticos non esse aliqua corporali pœna puniendos, sed esse judicio divino relinquendos. Verum de hac re nihil in præsentiarum dicemus, quoniam speciale prolixum de hac re paramus tractatum, qui de justa hæreticorum punitione inscribitur.

Tertia hæresis est quæ docet omnem illum esse censendum hæreticum, qui quovis modo lethaliat peccat. Hanc hæresim prodidit tempore Gregorii Papæ hujus nominis 11. testatur Nicolaus Eimericus, in suo Directorio Inquisitionis, nec tamen prodidit quis illius fuerit Auctor: sed tantum dicit Gregorius undecimus habito prius pleno (ut decebat) Doctorum virorum consilio damnasse, hanc assertionem velut hæreticam, & à vera Catholica fidei regula deviantem.

Fortè ad hunc errorem pertinet, id quod aliqui ex

Lutheranis de fide & operibus disputantes, asserunt. Nam aliqui eorum docere conantes, solam fidem justificare hominem, videlicetque plurima scripturæ sacræ testimonia, quæ apertissime docent operum bonorum necessitatem, dicunt fidem non esse, ubi necessaria opera non sunt. Fir, itaque necessario, juxta istorum sententiam, ut quoties quis lethale aliquid crimen commiserit, toties fidem perdat: quoniam (ut isti ajunt) fides sine operibus consistere nequit. Sic docet quidam Joannes Rivinus Attendoriensis, in quadam epistola, quæ inscribitur de sola fide ad amicum innominatum, ubi hæc quæ sequuntur, inserit verba: Etenim fieri nequit (ait ille) ut ubi vera sinceræque esse fides, ibi impie quis adversus Deum agat. Et parum supra ante præfata verba expressius hoc idem docet, sic inquit: *Quandiu quidem filii Dei sumus, hæredes etiam sumus. Filii autem sumus eoque plane, dum fidem in Christum retinuerimus. Ea amissa non agnoscat ut filios pater ille cœlestis. Amittitur autem, si & impie vivas, nec penitentiam impietatis agas.* Hæc Joannes Rivinus. Si per quolibet peccatum mortale amittitur fides: ergo omnis qui mortaliter peccat est infidelis. Si infidelis est, oportet necessario, ut aut Sarra-cenus, aut Paganus, aut hæreticus sit. Quoniam nulla alia infidelitatis species huicquæ à viris doctis assignata est. Quum igitur homo alias vere Christianus, ob solum adulterii, aut furti crimen ab eo commissum, non sit Judæus, aut Sarra-cenus, aut Paganus censendus, oportet necessario, juxta istius Joannis Rivini sententiam, fateri illum esse hæreticum.

Et certe nisi quæstionis difficultas ex sola nominis significatione penderet, clarissime patet non omnem peccatorem, etiam si lethale sit illius crimen, esse hæreticum. Nam cum duo sint peccatorum genera, unum cum ea sunt, quæ faciendæ non erant, alterum cum ea deseruntur, quæ facere tenebamur: si hoc secundo modo quis peccet, quo pacto illum dices hæreticum, quem nihil egisse, aut docuisse constat? Præterea fieri potest, ut aliquis grave aliquid crimen committat, & se male agere sciat: nam aliqui verum non esset, quod Salvator ait: (Luc. 12.) *Filius qui novit voluntatem patris, & non facit secundum ejus voluntatem, vapulabit multis.* At Christus Salvator noster, qui ipsamet veritas est, mentiri non potuit. Fieri ergo potest, ut quis male agat, etiam cum se male agere credit. Non enim tam morigeræ est voluntas, ut semper intellectui, sibi consulenti cedat, immo sæpissime illius consilium dedignatur, & consilio illius spreto, quod libet agit.

Certum siquidem est non omne peccatum esse ex pura ignorantia, sed multa esse ex pura malitia, quod vel ex eo apertissime constare potest, quod in libro Job, (cap. 34.) legitur: *Quasi impios percussit eos in loco viduentium. Qui quasi de industria recesserunt à Deo, & omnes vias ejus intelligere noluerunt, ut pervenire facerent ad eum clamorem egeni, & audiret vocem pauperum.* Ex quibus verbis aperte convincitur, aliquem male agere posse, quamvis certo ille sciat, se contra Dei præcepta facere.

Ille igitur qui juxta hunc modum contra Dei præcepta agit, peccat, non tamen hæreticus, ab ullo viro docto & Catholico censetur. Qui enim fieri potest, ut qui nulli hæresi adhæret, hæreticus sit? At ubi non est error in fide, ibi hæresis esse non potest: quoniam hæresis opponitur fidei. Qui ergo male agens, se male agere credit, hæreticus non est dicendus. Quo fit, ut non

omnis peccator sit hæreticus dicendus. Deinde, si omnis peccator esset censendus hæreticus, oporteret omnem peccatorem post primam & secundam correptionem devitare: quoniam Apostolus Paulus ait: (Tit. 3.) *Hæreticum hominem post primam & secundam correptionem devitatio.* Aliter tamen faciendum esse Christus nos docuit, qui secundo peccantem non vitandum dicit, sed Ecclesiæ denuntiandum. (Matth. 18.) Neque opus est ut adversus hanc damnatam hæresim amplius disputemus, præsertim quia supra libro primo capite nono, ex sanctorum virorum doctrina ostendimus quis vere hæreticus dici debeat: ex quibus apertissime constat non omnem peccatorem esse de hæresi notandum.

HORÆ CANONICÆ.

Inter alios errores quos impingit Vvaldenibus Aneas Sylvius in libro de origine Bohemorum: is unus est quo docent in horis canonicis cantandis dicendisque frustra tempus teri. Hujus tamen erroris bonus Guido non meminit cum erroris quos mortaliter peccat esse in-fidelis. Si infidelis est, oportet necessario, ut aut Sarra-cenus, aut Paganus, aut hæreticus sit. Quoniam nulla alia infidelitatis species huicquæ à viris doctis assignata est. Quum igitur homo alias vere Christianus, ob solum adulterii, aut furti crimen ab eo commissum, non sit Judæus, aut Sarra-cenus, aut Paganus censendus, oportet necessario, juxta istius Joannis Rivini sententiam, fateri illum esse hæreticum.

Et certe nisi quæstionis difficultas ex sola nominis significatione penderet, clarissime patet non omnem peccatorem, etiam si lethale sit illius crimen, esse hæreticum. Nam cum duo sint peccatorum genera, unum cum ea sunt, quæ faciendæ non erant, alterum cum ea deseruntur, quæ facere tenebamur: si hoc secundo modo quis peccet, quo pacto illum dices hæreticum, quem nihil egisse, aut docuisse constat? Præterea fieri potest, ut aliquis grave aliquid crimen committat, & se male agere sciat: nam aliqui verum non esset, quod Salvator ait: (Luc. 12.) *Filius qui novit voluntatem patris, & non facit secundum ejus voluntatem, vapulabit multis.* At Christus Salvator noster, qui ipsamet veritas est, mentiri non potuit. Fieri ergo potest, ut quis male agat, etiam cum se male agere credit. Non enim tam morigeræ est voluntas, ut semper intellectui, sibi consulenti cedat, immo sæpissime illius consilium dedignatur, & consilio illius spreto, quod libet agit.

Certum siquidem est non omne peccatum esse ex pura ignorantia, sed multa esse ex pura malitia, quod vel ex eo apertissime constare potest, quod in libro Job, (cap. 34.) legitur: *Quasi impios percussit eos in loco viduentium. Qui quasi de industria recesserunt à Deo, & omnes vias ejus intelligere noluerunt, ut pervenire facerent ad eum clamorem egeni, & audiret vocem pauperum.* Ex quibus verbis aperte convincitur, aliquem male agere posse, quamvis certo ille sciat, se contra Dei præcepta facere.

Ille igitur qui juxta hunc modum contra Dei præcepta agit, peccat, non tamen hæreticus, ab ullo viro docto & Catholico censetur. Qui enim fieri potest, ut qui nulli hæresi adhæret, hæreticus sit? At ubi non est error in fide, ibi hæresis esse non potest: quoniam hæresis opponitur fidei. Qui ergo male agens, se male agere credit, hæreticus non est dicendus. Quo fit, ut non

Rursum, quod statè sint horæ ad orandum, non est humanum inventum, sed sacra scriptura docente (Dan. 6.) cognoscimus. *Daniel ingressus est domum suam, & fenestris apertis in suo cœnaculo contra Hierusalem tribus temporibus in die steterat genua sua, & adorabat confitebaturque coram Deo suo, sicut & ante facere consueverat.* Ecce videt Daniele tribus temporibus Dominum orantem, & hoc non uno aut altero tantum die, ne forte putares à casu hoc fecisse, sed sic semper facere consueverat. Et in actibus Apostolorum cap. 3. dicitur quod *Petrus & Joannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam.* Et in eodem libro cap. 10. iterum dicitur quod *Petrus ascendit in superiora, ut oraret circa horam sextam.* Ex quibus scripturæ locis convincimus, olim apud Judæos fuisse aliquas horas easque statas orationi destinatas, quas Apostoli observarunt, à quibus hæc orandi tempora usque ad nos processerunt. Neque immerito his tribus temporibus, videlicet hora tertia, sexta, nona, olim Judei orabant, & nunc Christiani orant, quoniam (ut ait beatus Cyprianus) in illis tribus horarum spatiis sacramentum Trinitatis denotatur. Nam à prima hora usque ad tertiam, trinitas horarum compleitur, Rursus, perfecta tertia, à quarta usque ad sextam altera est trinitas. Deinde à septima usque ad nonam, trinitas tertia compleitur. Hæc ergo horarum spatia jam pridem spiritaliter determinantes adoratores Dei, statuis & legitimis ad preces temporibus serviebant. Præter hæc tria orandi spatia fuit etiam apud Judæos olim mediæ noctis silentium orationi deputatum à viris sanctis, quorum exemplum viri Religiosi in nova lege secuti, media nocte surgunt ut Deo laudes dicant. Divinus namque Psalter ait: (Psal. 118.) *Media nocte surgebam ad confitendum tibi.* Et iterum: *Memor sui nocte nominis tui Domine.* Et ne impius Vvicleph, subterfugiat, dicens ex uno facto David non esse sumendum argumentum, ut nos qualibet nocte hoc facere velimus: audiat ipsum Prophetam non una aut altera tantum nocte hoc facientem, sed per singulas noctes: *Lababo* (inquit *Psal. 6.*) *per singulas noctes lacrum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo.* Hunc autem locum de oratione nocturna esse intelligendum beatus Hylarius docet, exponens locum illum Psalmi: *Memor sui nocte nominis tui Domine.* Sic enim ait: „ Scit præcipue nocturnæ, no tempore divini esse à nobis nominis recordandum. „ Scit tum maxime custodiam Dei legis à nobis esse retinendam, cum subrepunt animo impuræ cupiditates: „ cum stimuli vitiorum per recens assumptum cibum corpus exagitant. Tum Dei nomen recordandum: tum custodienda ejus lex est, pudicitiam, continentiam, tiam, morem Dei statuens. Novit hoc præcipue tempore Domini esse orandum, deprecandum, promerendum, dicens alio loco: (Psal. 6.) *Lavabo per singulas noctes lacrum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo.* „ Non est periculoso nocturnarum vigiliarum ocio animus relaxandus, sed in omnibus deprecationibus, in confessionibus peccatorum occupandus est: ut cum maxime corporeis vitis datur opportunitas, tum præcipue eadem vitia divinæ legis recordatione frangan-

„ tur. Hæc Hylarius. Ex cujus verbis constat David Prophetam non una aut altera tantum nocte (ut impius Vvicleph dicit) Deum laudasse, sed singulis noctibus hoc fecisse. Et ut nos etiam idem faciamus, alibi hortatur, dicens: (Psal. 133.) *In noctibus extollite manus vestras in sancta, & benedicite Domino.* Et in Actibus Apostolorum cap. 16. dicitur quod *Paulus & Silas media nocte*